

Foto: Igors Deņisovs

Putnošana Mangaļsalā gada aukstajos mēnešos

IGORS DEŅISOVS,
goldeneagle2@inbox.lv

Daudziem rīdziniekiem un pilsētas viesiem Mangaļsala ir viens no iecienītākajiem pastaigu galamērķiem. Šī Rīgas piejūras daļa ir pieejama ar sabiedrisko transportu un diezgan tuvu pilsētas centram, tādēļ ir viena no visbiežāk apmeklētajām atpūtas vietām brīvā dabā, turklāt Mangaļsalas dambis/mols un dabas parka "Piejūra" daudzveidīgie biotopi ir lieliska vieta putnu vērošanai. Šis maršruts ir interesants ne tikai putnu masveida pārlidojumu periodos, bet arī gada aukstajos mēnešos, tāpēc šajā pārskatā īsumā pastāstīšu par šeit sastopamajām putnu sugām periodā no novembra līdz martam.

Apskati par interesantākajiem putnu novērojumiem Mangaļsalā, Vecdaugavā un Vecmīlgrāvī 2012., 2013., 2014., 2015.–2016. un 2017. gadā publicēti portālā Dabasdati.lv (Deņisovs 2012, 2013, 2015, 2016, 2017). Putnošanas iespējas Mangaļsalā un Daugavgrīvā žurnālā "Putni dabā" iepriekš aprakstītas 2009. gadā (Dinsbergs 2009). Tiem, kurus interesē putni Rīgā, varu ieteikt ielūkoties arī grāmatā "Putni pilsētā" (Strazds, Strazds 1988).

Uz Mangaļsalu var atbraukt ar pilsētas autobusu vai ar automašīnu, un līdz jūrai jādodas kājām pastaigu maršrutā. Jau pa ceļam niedrājos var sastapt (visbiežāk – sadzirdēt) bārdzīlīšu *Panurus biarmicus* bariņus (suga attēlota fotogalerijā 1). Šie putni nemaz nav tik kautrīgi un ļauj sevi aplūkot un fotografēt. Kokos un krūmājos ceļā uz jūru bieži sastopamas arī garastītes *Aegithalos caudatus* un citas zīlīšu sugas, pārlidojot ar saucieniem bariņos vai barojoties. Vēl viena "masveidīga" suga ir parastais ķeģis *Acanthis flammea*. Pievēršot uzmanību šiem putniem, kuri visbiežāk redzami bariņos, var sameklēt arī diezgan retos gaišos ķeģus *Acanthis flammea hornemanni* 2. Gados ar bagātīgu pīlādžu un irbenāju ražu var sastapt zīdastu *Bombycilla garrulus* 3 un pelēko strazdu *Turdus pilaris* barus, vientuļus dziedātājstrazdus *Turdus philomelos* un plukšķus *Turdus iliacus*. No retāk sastopamajām ziemojošajām sugām vienu reizi izdevās novērot svītraino pūci *Surnia ulula*[1] 4, bet

[1] Svītrainā pūce Mangaļsalā uzturējās 16.11.2017.–17.11.2017. (šeit un turpmāk – sugu sastopamības dati no Agra Celmiņa portāla www.putni.lv). *Red. piez.*

1 Bārdzīlītes *Panurus biarmicus*.

2 Gaišais ķeģis *Acanthis flammea hornemanni* jauktā bariņā ar parastajiem ķeģiem.

3 Zīdastes *Bombycilla garrulus*.

Visi foto: Igors Deņisovs

4 Svītrainā pūce *Surnia ulula*.

5 Ziemeļu svilpju *Pinicola enucleator* tēviņš Mangaļsalā, 09.11.2012.

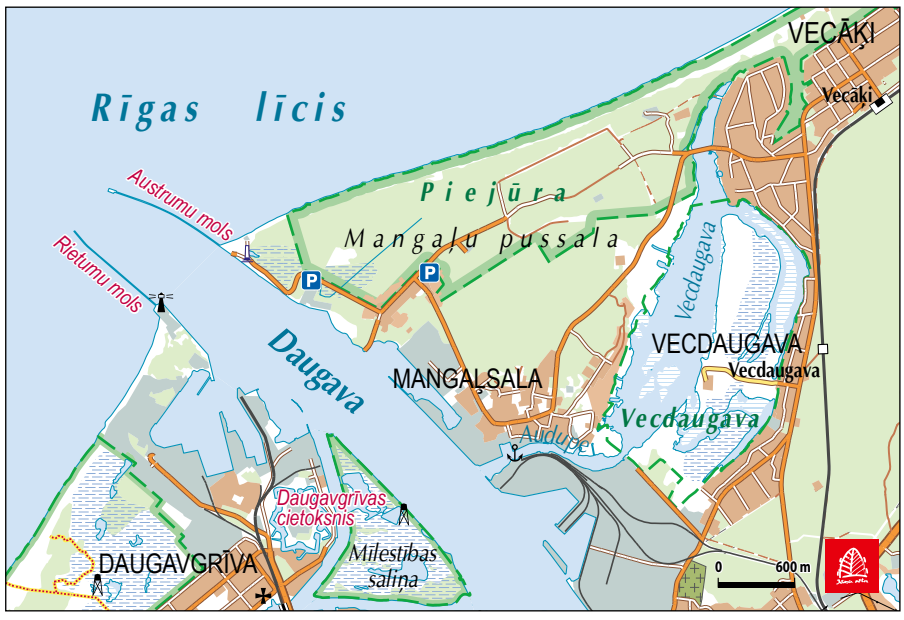

6 Sniedžu *Plectrophenax nivalis* bariņš jūras piekrastē starp Mangaļsalu un Vecāķiem, 27.10.2020.

2012./2013. gada invāzijas laikā novēroti ziemeļu svilpji *Pinicola enucleator*[2] 5.

Dodoties tālāk uz jūras pusi, uz Daugavas dambja vai krastā bieži var ieraudzīt sniedžu *Plectrophenax nivalis* bariņus 6, reizēm kopā ar tiem uzturas pa kādai Lapzemes stērstei *Calcarius lapponicus* 7 vai ausainajam cīrulim *Eremophila alpestris* 8. Virzoties tālāk gar dambja malu, samērā bieži sastopama akmeņu čipste *Anthus petrosus*, un vienu ziemu vairākkārt pamanīta ūdeņu čipste *Anthus spinoletta*[3] 9, bet abas sugas visai līdzīgas, tāpēc noteikšanai jāizmanto labs putnu noteicējs[4]. Pievēršot uzmanību putniem mežmalā gar Saivas ielu, var sastapt baltmugurdzeni *Dendrocopos leucotos* 10, trīspirkstu dzeni *Picoides tridactylus* un citas dzeņu sugas.

Putnu vērotāju vispopulārākā vieta šajā maršrutā ir Mangaļsalas (Austrumu) mols, kas iestiepjas jūrā 800 metrus un ļauj novērot daudzu sugu putnus gan uz mola, gan Daugavas pusē, gan Rīgas jūras līča piekrastē. Starp tur regulāri ziemojošajiem daudzu sugu putniem var atzīmēt gaigalas *Bucephala clangula* 11, lielās gauras *Mergus merganser* 12, kākauļus *Clangula hyemalis* 13 un jūraskraukļus *Phalacrocorax carbo*. Kad Daugava un daļa jūras aizsalst, lielākos šo sugu bariņus (simtiem īpatņu) var vērot visai tuvu krastam no ledus brīvā ūdenī, arī turpat blakus molam. Neregulāri novērotas arī melnās pīles *Melanitta nigra* un tumšās pīles *Melanitta fusca*, kā arī mazās gauras *Mergellus albellus*. Vēlā rudenī parādās un jūrā pārziemo melnkakla gārgales *Gavia arctica* un atsevišķi cekuldūkuri *Podiceps cristatus*. Novembrī gar Daugavas grīvu regulāri migrē liels skaits lielo alku *Alca torda*, starp tiem var atpazīt pa kādai tievknābja kairai *Uria aalge*, bet šie putni pārsvarā pārvietojas jūrā

[2] Ziemeļu svilpji Mangaļsalā uzturējās 09.11.2012.–19.11.2012.; sk. arī kopsavilkumu žurnālā "Putni dabā" (Priedniece 2013). *Red. piez.*

[3] Ūdeņu čipste Mangaļsalā uzturējās 02.01.2009.–11.03.2009. *Red. piez.*

[4] Visai labs ir nesen latviešu valodā izdotais Eiropas putnu noteicējs; žurnāla iznākšanas laikā grāmatnīcās būs pieejams tā otrais izdevums (Svensons u. c. 2024).

7 Lapzemes stērste *Calcarius lapponicus*.

8 Ausainais cīrulis *Eremophila alpestris* jūras piekrastē starp Mangaļsalu un Vecāķiem, 06.10.2015.

9 Ūdeņu čipste *Anthus spinoletta* pie Mangaļsalas mola, 20.12.2009.

10 Baltmugurdzeņu *Dendrocopos leucotos* tēviņš.

11 Gaigalas *Bucephala clangula*.

12 Lielās gauras *Mergus merganser*.

13 Kākauļi *Clangula hyemalis*.

14 Jauna arlekīnpīle *Histrionicus histrionicus* pie Mangaļsalas mola, 29.10.2016.

15 Stellera pūkpīļu *Polysticta stelleri* tēviņš Mangaļsalā, 17.12.2016.

Visi foto: Igors Deņisovs

tālu no krasta un to novērošanai jāizmanto jaudīga optika.

No retāk sastopamajām sugām vēl var izcelt līdz šim vienīgo arlekīnpīles *Histrionicus histrionicus* 14 novērojumu Latvijā[5] un vairākus Stellera pūkpīles *Polysticta stelleri* 15 novērojumus[6]. Ja ļoti paveicas, īpaši stipra ziemeļu vēja laikā tuvāk krastam var ieraudzīt ziemeļu vētrasburātāju *Hydrobates leucorhous*[7].

No bridējputniem samērā regulāri sastopama suga novembrī ir jūras šņibītis *Calidris maritima* 16. Vēl novembrī piekrastē neregulāri sastopamas jūras ķīvītes *Pluvialis squatarola* un parastie šņibīši *Calidris alpina*. Vairākas reizes[8] novērots visai retais platknābja pūslītis *Phalaropus fulicarius* 17, bet gada aukstajā periodā tikai vienu reizi[9] – jūras žagata *Haematopus ostralegus*.

Ļoti lielā skaitā Daugavas grīvas rajonā sastopamas daudzu sugu kaijas, vienlaikus novērojamo putnu skaits var pārsniegt vairākus tūkstošus, pamata sugas ir sudrabkaija *Larus argentatus*, kajaks *Larus canus* un melnspārnu kaija *Larus marinus*, mazākā skaitā – lielais ķīris *Larus ridibundus*. Daudziem putnu vērotājiem, īpaši pirmajos gados, jauno kaiju sugu noteikšana sagādā lielākās grūtības, tāpēc noteikšanai jāizmanto putnu noteicējs. No retāk sastopamajām kaijām var atzīmēt lielo polārkaiju[10] *Larus hyperboreus* 18, trīspirkstu kaiju[11] *Rissa tridactyla* 19 un vidējo klijkaiju[12] *Stercorarius pomarinus* 20.

Vajadzētu vēl īsumā pastāstīt par citiem Mangaļsalas iemītniekiem, kuri piesaista cilvēku uzmanību, – roņiem. Visbiežāk mūsu piekrastē sastopams pēc izmēra lielākais – pelēkais ronis *Halichoerus grypus*. Pa ziemu tos

[5] Arlekīnpīle jūrā pie Mangaļsalas un Daugavgrīvas moliem uzturējās 26.10.2016.–27.11.2016. Sk. arī kopsavilkumu žurnālā "Putni dabā" (Rustanoviča 2017). *Red. piez.*

[6] Stellera pūkpīle Mangaļsalā novērota 11.01.1997., 15.12.2002., 12.03.2012.–18.03.2012., 17.12.2016.–18.12.2016. un 09.01.2019.–19.03.2019. *Red. piez.*

[7] Ziemeļu vētrasburātājs jūrā no Mangaļsalas mola novērots 27.11.2016. un 19.02.2023. *Red. piez.*

[8] Platknābja pūslītis Mangaļsalā uzturējās 28.10.2010.–03.11.2010., 14.11.2011., 10.01.2012.–12.01.2012., 02.11.2013.–12.11.2013. *Red. piez.*

[9] Jūras žagata ziemā Mangaļsalā novērota 02.01.2023. *Red. piez.*

[10] Lielā polārkaija Mangaļsalā novērota 08.02.2023. *Red. piez.*

[11] Trīspirkstu kaija Mangaļsalā novērota 06.12.1986. un 28.11.2013. *Red. piez.*

[12] Vidējā klijkaija Mangaļsalā novērota 10.03.2013.–17.03.2013. un 24.11.2016. *Red. piez.*

16 Jūras šņibīši *Calidris maritima* uz Mangaļsalas mola, 26.10.2023.

18 Jauna lielā polārkaija *Larus hyperboreus* pie Mangaļsalas mola, 08.02.2023.

Visi foto: Igors Deņisovs

19 Jauna trīspirkstu kaija *Rissa tridactyla* jūrā pie Mangaļsalas, 28.11.2013.

20 Jauna vidējā klijkaija *Stercorarius pomarinus* Mangaļsalā, 13.03.2013.

17 Jauns platknābja pūslītis *Phalaropus fulicarius* pie Mangaļsalas mola, 10.01.2012.

samērā bieži var ieraudzīt peldam ap molu (īpaši pie mola gala), kur tie barojas ar lašiem un citām zivīm. Ļoti bargās un ledainās ziemās martā tieši pie mola uz ledus parādās arī roņu mazuļi, kuri šeit nonāk uz peldošiem ledus gabaliem, ja vējš pūš no Rīgas jūras līča centrālās daļas.

Šajā īsajā pārskatā nav norādītas daudzas citas putnu sugas, kuras sastopamas šajā teritorijā, bet katrā ziņā Mangaļsalas putnu vērošanas maršruts regulāri pārsteidz novērotājus ar jaunām ieraudzītām sugām. Gribētu īpaši uzsvērt, ka putnu vērotājiem nevajadzētu uzreiz cerēt vien uz kādas interesantākas un reti sastopamas putnu sugas novērošanu, bet katras ekskursijas putnu novērojumi var sagādāt prieku, novērojot arī bieži sastopamas putnu sugas.

Ņemiet līdzi binokli, noteicēju un fotoaparātu, dodieties dabā un gūstiet pozitīvas emocijas, vērojot putnus!

Nobeigumā tomēr ļoti svarīgi atgādināt par drošību, atrodoties uz Mangaļsalas dambja/mola, kas dažādos laikapstākļos var būt visai slidens (mitrs vai apledojis), tāpēc nepieciešams rūpīgi izvēlēties piemērotus apavus un izvērtēt savas fiziskās spējas, pārvietojoties uz mola. (Neatkārtojiet manas kļūdas – kritieni var draudēt ar traumām pašam un bojājumiem optikai!) Nepatīkamu pārsteigumu var sagādāt mainīgi laika apstākļi un vēja brāzmas, tāpēc gada aukstajos mēnešos pastaigai uz mola jāizvēlas atbilstošs apģērbs.

Liels paldies Ruslanam Matrozim par piezīmēm un raksta tulkošanu!

Literatūra

Deņisovs I. 2012. Piezīmes par Rīgas putniem. Dabasdati.lv, 22.11.2012. https://dabasdati.lv/lv/article/piezimes-par-rigas-putniem/.

Deņisovs I. 2013. Igora Deņisova piezīmes par Rīgas putniem 2013. gadā. Dabasdati.lv, 20.12.2013. https://dabasdati.lv/lv/article/igora-denisova-piezimes-par-rigas-putniem-2013-gada/2013/.

Deņisovs I. 2015. Igora Deņisova piezīmes par Rīgas putniem 2014. gadā. Dabasdati.lv, 23.01.2015. https://dabasdati.lv/lv/article/igora-denisova-piezimes-par-rigas-putniem-2014-gada/2015.

Deņisovs I. 2016. Putnu vērotāja Igora Deņisova piezīmes par Rīgas putniem 2015.–2016. gadā. Dabasdati.lv, 22.12.2016. https://dabasdati.lv/lv/article/putnu-verotaja-igora-denisova-piezimes-par-rigas-putniem-2015-2016-gada/2016/.

Deņisovs I. 2017. Putnu vērotāja Igora Deņisova piezīmes par Rīgas putniem 2017. gadā. Dabasdati.lv, 23.12.2017. https://dabasdati.lv/lv/article/putnu-verotaja-igora-denisova-piezimes-par-rigas-putniem-2017-gada/2013/.

Dinsbergs I. 2009. Daugavas grīva. *Putni dabā* 2009/4: 12–13.

Priedniece I. 2013. Ziemeļu svilpis *Pinicola enucleator* Latvijā. *Putni dabā* 2013/2: 22–27.

Rustanoviča N. 2017. Latvijā novērota jauna putnu suga – arlekīnpīle. *Putni dabā* 2017/2: 14.

Strazds M., Strazds A. 1988. Putni pilsētā. Rīga: Zinātne, 108 lpp.

Svensons L., Malernijs K., Seterstrems D. 2024. Putnu noteicējs. Eiropas un Vidusjūras reģiona putnu noteikšana dabā. Rīga: Jāņa sēta, 480 lpp.

Summary

Birdwatching in Mangaļsala in colder months of the year /Igors Deņisovs/

The Mangaļsala pier at the Daugava River estuary in the northern part of Riga is a popular birdwatching site. It is especially interesting during the colder months of the year (November–March). Notable rarity observations in Mangaļsala include the Steller's Eider *Polysticta stelleri* (1997, 2002, 2012, 2016, 2019), the Harlequin Duck *Histrionicus histrionicus* (2016, the only record in Latvia to date), the Leach's Storm-petrel *Hydrobates leucorhous* (2016, 2023), the Red Phalarope *Phalaropus fulicarius* (2010, 2011, 2012, 2013), the Black-legged Kittiwake *Rissa tridactyla* (1986, 2013), the Glaucous Gull *Larus hyperboreus* (2023), the Pomarine Jaeger *Stercorarius pomarinus* (2013, 2016), the Northern Hawk-owl *Surnia ulula* (2017), the Water Pipit *Anthus spinoletta* (2009) and the Pine Grosbeak *Pinicola enucleator* (2012).